

PHÁT TRIỂN THƯ VIỆN SỐ và SÁCH ĐIỆN TỬ TẠI VIỆT NAM

Hà Thân - TGD Cty Cổ Phần Tin học LẠC VIỆT.

I. THỰC TRẠNG HIỆN TẠI VÀ TƯƠNG LAI CỦA THƯ VIỆN SỐ.

Phần lớn Thư viện ở nước ta đã ứng dụng công nghệ Thư viện điện tử để xây dựng các dữ liệu biên mục - là các thông tin thuộc tính của sách báo giấy, hay còn gọi là siêu dữ liệu (metadata) - tuân thủ các chuẩn về biên mục (MARC21, AACR2, XML) và chuẩn về truy cập dữ liệu Z39.50 làm nền tảng cho các dịch vụ tìm kiếm thông tin tài liệu, lưu thông, bổ sung, ... Một chuẩn biên mục mới hơn (RDA: Resource Description and Access) – có người còn gọi là phiên bản kế tiếp của MARC hoặc AACR3 - đang trên đường hoàn thiện để tăng cường quản lý và truy cập tài nguyên số.

Hiện tại muốn đọc tài liệu của Thư viện lại phải đến Thư viện mượn trả khá mất thời gian mặc dù quá trình lưu thông đã được tự động hoá. Trong khi đó trên thế giới, nhiều Thư viện và các Cty CNTT như Amazon, Apple, Google, .. đã đưa ra phục vụ một số lượng khổng lồ sách tài liệu đã được số hoá và tổ chức thành những Kho – hoặc gọi là Thư viện số để độc giả có thể tìm kiếm và đọc toàn văn trực tuyến ở mọi lúc, mọi nơi và trên mọi thiết bị – nhất là các thiết bị di động như điện thoại thông minh (smartphone); máy tính bảng (pad hoặc tablet) nay đã khá phổ biến của Apple, Microsoft, Google, ...

Hiện thực khá bi đát cho các Thư viện Việt Nam là có quá ít độc giả, Người lui tới nhiều nhất Thư viện lại là học sinh, sinh viên phần lớn nhằm kiếm chỗ yên tĩnh, thoáng mát để học bài. Thầy cô giáo hầu như không sử dụng Thư viện. Để tìm kiếm sách, tài liệu họ “search” trên Bing, Google, YouTube, Amazon hoặc tệ hơn nữa là vô số các web sites sách lậu.

Có thể nói là các Cty đa quốc gia kể trên và sách điện tử lậu đang giết dần mòn hệ thống Thư viện và tương lai Thư viện số của Việt Nam (kể cả NXB, tác giả, ...!) nếu Nhà nước và các NXB nhận thức và hành động thiếu cần, tụt hậu. Đã đến lúc đông đảo bạn đọc muốn xem sách có thể không cần đến bất kỳ loại hình Thư viện nào của Việt Nam.

Trong bài viết này chỉ đề cập đến một vấn đề:

Làm thế nào để chuyển đổi một Thư viện trở thành Thư viện số, hay phát triển hài hoà Thư viện điện tử thành Thư viện số thực thụ trong một thời gian ngắn (3-6 tháng)?.

Một loạt vấn đề cần phải giải quyết như sau:

1. Công nghệ số hoá và lưu trữ.
2. An toàn và bảo vệ nội dung số.
3. Truy cập trên mọi thiết bị.

II. CÔNG NGHỆ SỐ HOÁ VÀ LƯU TRỮ.

2.1. Số hoá.

Dãy chuyển số hoá bao gồm quét tài liệu, nhận dạng, chỉnh chỉnh tả, tóm tắt nội dung, biên mục, biên tập nội dung cho một bộ đọc, xuất bản lên cổng thông tin số của Thư viện.

2.2. Hạ tầng và nền tảng của Thư viện số:

Yêu cầu cho nền tảng công nghệ của Thư viện số là Xây dựng hạ tầng lưu trữ ứng dụng và dữ liệu an toàn, bảo mật; băng thông đủ rộng để độc giả toàn cầu có thể truy cập nội dung số mọi lúc, mọi nơi.

Công nghệ điện toán đám mây đáp ứng đầy đủ nhất yêu cầu này trong đó kỹ thuật *ảo hoá* đáp ứng các yêu cầu về ứng dụng và dữ liệu của Thư viện và các thành viên hết sức mạnh mẽ và tiết kiệm vì tận dụng được các phần cứng sẵn có và mở rộng theo nhu cầu sử dụng. Công nghệ này cũng giúp *tiêu chuẩn hoá và tự động hoá* các qui trình cấp phát tài nguyên về hạ tầng, nền tảng, ứng dụng và dữ liệu; ghi nhận thống kê các thông số sử dụng để làm kết toán và tiên đoán nhu cầu tương lai giúp triển khai nhanh nhưng vững chắc và chính xác đồng thời đáp ứng linh hoạt nhu cầu mở rộng khi Thư viện có thêm nguồn dữ liệu hoặc khách hàng mới.

2.3. Truy cập vào Thư viện số.

Đọc nội dung số có hai cách: đọc trực tuyến (phải có kết nối với Internet) hoặc đọc trên thiết bị off-line (thiết bị không cần kết nối với Internet).

Đọc trực tuyến chỉ cần bộ duyệt Web nhưng các tiện ích để đọc rất hạn chế – chủ yếu là sang trang, phóng to, thu nhỏ.

Đọc bằng ứng dụng với dữ liệu nằm ngay trên thiết bị thì có các tiện ích để đọc như trên sách giấy và thậm chí phong phú hơn như đọc đoạn văn bằng Tiếng Việt. Tuy nhiên có thách thức là phải phát triển bộ đọc trên quá nhiều nền tảng: Android, iOS, Windows Phone. ..

Băng thông truyền dữ liệu cần đủ mạnh để tải sách xuống thiết bị.

III. AN TOÀN VÀ BẢO VỆ NỘI DUNG SỐ.

3.1. Tuân thủ pháp luật.

Sđt phải chấp hành các qui định của Nhà nước về hoạt động xuất bản theo Luật Xuất bản, Luật Dân sự, Luật Sở hữu trí tuệ hiện hành; thực hiện nghiêm túc các chỉ đạo của Đảng và Nhà Nước về hoạt động xuất bản nói chung và phát triển văn hoá đọc nói riêng. Do đó, phải đảm bảo:

1. Chỉ phát hành phiên bản sách điện tử đối với các đầu sách đã có giấy phép xuất bản.
2. Có biện pháp công nghệ so sánh nội dung và chống việc sửa đổi nội dung của sđt; chống việc sao chép nội dung sđt bằng phương tiện điện tử, khởi đầu từ ngay bộ đọc.
3. Thực hiện nghiêm các quy định của Luật Xuất bản, các đầu sách phát hành dạng sách điện tử không vi phạm các điều cấm theo Luật Xuất bản hiện hành.

3.2. Công nghệ bảo mật.

- a. Cần có định dạng riêng của ebook Việt để bảo vệ nội dung. Nếu dùng các định dạng ebook quen thuộc như Adobe .pdf, MS Word .doc, các Reader phổ biến thì không thể giữ được nội dung không bị sửa hoặc sao chép.
- b. Việc số hoá phải theo một trình tự nhất định và cần được tự động hoá để giảm việc thay đổi nội dung.
- c. Tất cả các sách số hoá phải được tổ chức thành một thư viện điện tử chuNh quốc tế với đầy đủ các biện pháp an toàn, bảo mật để dễ dàng truy cập, tìm kiếm, lập danh sách, ... cần thiết cả cho qui trình số hoá cũng như quá trình truy cập của độc giả.
- d. Kết nối hệ thống thanh toán thẻ của các Ngân hàng và quyết toán với NXB, Tác giả, Nhà tài trợ.

III. LỢI ÍCH CỦA THƯ VIỆN SỐ.

Thực hiện Chỉ thị 42-CT/TW của Ban Bí thư khóa IX “**Về nâng cao chất lượng toàn diện của hoạt động xuất bản**”, và **Luật Xuất bản**, góp phần phát triển văn hoá đọc một cách toàn diện, giới thiệu có hệ thống các loại sách của Việt Nam, sách nước ngoài được phép xuất bản ở Việt Nam đến với bạn đọc trong và ngoài nước.

Đặc biệt, trong lĩnh vực giáo dục và giới trẻ, sách điện tử đang phát triển hết sức mạnh mẽ nhờ nền kinh tế tri thức dựa trên Internet và lợi ích do sđt mang lại:

- *Tìm kiếm ra loại sách ưa thích chỉ trong vài giây, và sở hữu nó để đọc cũng chỉ mất ... vài giây!. Có thể tìm lại ngay trang sách và dòng chữ đang đọc dở dang mà không phải đánh dấu như sách chữ. Có thể chép đoạn văn trong sách ra nếu chủ sở hữu cho phép. Phóng to, thu nhỏ chữ, hình trong sách. Sách có cả âm thanh, hình ảnh, phim, ...*

- *Giảm giá thành sách rất nhiều nhờ bớt tiền giấy mực, chuyên chở, tiền lưu kho. Tiết kiệm về diện tích. Một máy tính cá nhân hoặc thiết bị di động, hiện nay có thể chứa hàng ngàn sách điện tử. Do đó, góp phần tích cực bảo vệ môi trường.*

- *Có thể tiếp cận sđt 7x24, bất kỳ nơi nào trên thế giới có Internet hoặc có thiết bị di động; không còn giới hạn về địa lý và thời gian.*

- *Giúp cho NXB mở rộng thị trường ra cả nước và toàn cầu, sách được phát hành ngay đến bạn đọc. Nhờ kỹ thuật bảo mật tiên tiến của Lạc Việt, việc giữ nội dung sách điện tử sẽ hiệu quả hơn sách giấy – hạn chế việc “luộc sách” và ăn cắp nội dung.*

- *Giúp cho các Nhà cung cấp dịch vụ mobile (đã đầu tư 2,5 tỷ USD vào 3G) có được một dịch vụ nội dung số vô cùng hữu ích về thương mại cũng như văn hoá.*

Nếu có NXB nào lo ngại “sđt sẽ ảnh hưởng đến thị trường sách giấy truyền thống” thì NXB đó sẽ chậm chân trong thị trường sđt đang phát triển vũ bão vì sđt là nhu cầu khách quan của những người rất bận rộn, muốn có thông tin nhanh lại có tiền trả tiền dịch vụ kết nối và mua máy tính, thiết bị di động; nhất là giới trẻ - sinh viên cần nhận tài liệu nhanh, thuận lợi, giá rẻ. Hơn nữa sđt còn có thể tích hợp audio, video, 3D, Internet, mobile phone, ... với giá rất rẻ (vì không tốn tiền giấy mực!); cả ngàn cuốn sách nằm trong chiếc máy nặng vài trăm gram – những phương diện mà sách giấy không thể sánh được. Hiện Trung quốc cũng đã có hàng ngàn NXB điện tử.

IV. SẢN PHẨM THƯ VIỆN SỐ của LẠC VIỆT.

4.1. Web site sách điện tử 10,000 đầu sách.

Lạc Việt đã thương lượng bản quyền sử dụng với một số NXB và Tác giả để số hoá và đưa lên web site <http://www.sachbaovn.vn>.

Giá bán sách theo qui định của Tác giả và NXB. Độc giả có thể thanh toán tiền mua sách qua các thẻ quốc tế như Visa, Master, JCB, ... hoặc các thẻ nội địa của VCB, VietinBank, TechComBank,

4.2. Hạ tầng sản xuất và phát hành Sách điện tử hoàn chỉnh trên điện toán đám mây.

Lạc Việt đã xây dựng hoàn chỉnh hệ thống lưu trữ và phát hành e-books trên nền điện toán đám mây, sẵn sàng phục vụ và liên kết với các tác giả và Nhà xuất bản để phục vụ bạn đọc toàn cầu. Hệ thống được bảo mật nội dung chặt chẽ và luôn có bản dự phòng, đảm bảo hoạt động 7x24.

4.3. Cung cấp công cụ và qui trình làm sách.

LV-Vebook Studio là công cụ làm sách điện tử trực quan giúp tạo e-book trực tiếp từ các file thông dụng từ định dạng MS-Office hoặc pdf.

LV cũng cung cấp các máy quét chuyên dụng, phần mềm nhận dạng chữ in (OCR) kể cả chữ tiếng Việt và phần mềm kiểm chính tả tiếng Việt..

Qui trình số hoá, duyệt nội dung chặt chẽ cho năng suất cao và chính xác.

4.3. Sách điện tử ở mọi lúc, mọi nơi, trên mọi thiết bị.

Lạc Việt đã ra mắt các bộ đọc trên iOS (iPhone, iPad), Android, Windows Phone, Java, Bada (Samsung) cùng với hàng triệu máy di động thông minh (có hệ điều hành) song hành cùng các mạng di động 3G; đảm bảo bạn đọc Việt Nam có khả năng đọc sách ở mọi lúc, mọi nơi, trên hầu hết mọi thiết bị.

4.4. Vebrary: Phần mềm quản trị Thư viện số tích hợp trên nền công nghệ điện toán đám mây.

Vebrary đáp ứng đầy đủ các tiêu chuẩn quốc tế về Quản trị Thư viện: Z39.50, MARC XML, AACR2, ... là phần mềm duy nhất tại Việt Nam được các tổ chức quốc tế chứng nhận hợp chuẩn, đồng thời là phần mềm có truy nhập OPAC nhiều nhất tại Việt Nam tại các Thư viện Đại học, Trung học, Thư viện công cộng. Vebrary hiện đã sẵn sàng cho truy cập khối lượng khổng lồ nội dung số trên nền điện toán đám mây.

V. CÁC VẤN ĐỀ CẤP THIẾT ĐỂ PHÁT TRIỂN SÁCH ĐIỆN TỬ Ở VN.

5.1. Thực trạng.

Hiện nay sách lậu đang tràn lan trên mạng với nội dung bị sao chép cẩu thả, đầy lỗi chính tả; thậm chí nội dung còn bị sửa đổi, cắt xén tùy tiện gây bức xúc cho các tác giả. Do đó hình thành thói quen xấu là một số người dùng không muốn trả tiền cho nội dung số có bản quyền, chỉ muốn xem bản miễn phí dù là bản lậu. Để thu hút người đọc, những web site sách lậu còn kèm theo sách ngoài luồng, sách phổ biến lỗi sống suy đồi dâm ô, truy lạc – ảnh hưởng xấu an ninh chính trị quốc gia. Quyền lợi của tác

giả bị xâm phạm nghiêm trọng khiến hạn chế tính sáng tạo và không khuyến khích văn hoá đọc lành mạnh.

5.2. Biện pháp.

- a. Cần có định dạng riêng của ebook Việt để bảo vệ nội dung.
- b. Thu hồi giấy phép các đơn vị trong nước phổ biến e-book lậu. Tấn công các đơn vị phổ biến sách lậu ở nước ngoài bằng luật pháp và các biện pháp hữu hiệu.
- c. Phát triển Thư viện số để phục vụ bạn đọc theo giá đặc biệt được thoả thuận với NXB hoặc tác giả.

Ngày 11-11-2011.